

На півночі й північному сході України в неоліті жили племена, які в основному займалися полюванням та рибальством, а на південному заході населення надавало перевагу землеробству й скотарству (вирощували: часник, цибулю, ячмінь, пшеницю; використовували приручених коней).

На території України археологами виявлено понад 10 неолітичних культур. Природно, що вони відрізнялися одна від одної походженням, побутом, звичками, віруваннями.

2. Які характерні риси та особливості має трипільська археологічна культура?

Від середини IV до III тис. до н.е. на території України триває доба мідно-кам'яного віку (енеоліту). Прикладом культури цього віку на території України є Трипільська культура (IV – III тис. до н.е.).

У 1893 р. археолог Вікентій Хвойко відкрив поселення давніх землеробів біля села Трипілья на Київщині. Трипільська культура існувала на величезній території: від сучасної Румунії до річки Псьол на Сумщині.

Вона існувала в період, коли в Єгипті будувалися славнозвісні піраміди. Сформувалася трипільська культура, найімовірніше, шляхом злиття культур тих племен, що прибули зі східного Середземномор'я та Балкан, з місцевими культурами.

Трипільці селились в басейнах рік і полишили цікаві пам'ятники – невеликі поселення, а також поселення-гіганти (інколи вони мали значну площу – до 400 гектарів). Подібні поселення, своєрідні «протоміста», – Майданецьке, Тальники, Доброводи, Костенівка, Великий Кут. У «містах» проживало близько 10 – 20 тис. населення, але процес урбанізації не відбувся через періодичні переселення (кожні 50 – 100 років у зв'язку із виснаженням ґрунту).

Трипільське населення жило в постійних оселях, які являли собою чотирикутні будинки: у землю були вбиті дубові стовпи, а між ними були поставлені стіни з плетеного хмизу, обмазані глиною, на стовпи опирався чотирьохсхильний, вкритий соломною або очеретом дах з отвором для диму. У хаті будували велику піч, а біля неї – лежанки з випаленої глини. Стіни й піч іноді розмальовували. Житла вони будували як одно- так і двоповерхові, навіть триповерхові. Таке чітке уявлення про житло трипільців нам дають розко-

пки трипільських селищ, а також знайдені глиняні модельки так званих «хатинок».

Основним заняттям населення трипільської культури було землеробство: сіяли жито, пшеницю, просо, ячмінь; вирощували: абрикоси, сливу, аличу. Також трипільці займалися скотарством, мали розвинені ремесла (мотика, дерев'яне рало, парна упряжка худоби), особливо гончарне.

Особливо цікавим явищем трипільської культури є мальована кераміка – глиняний посуд, який випалювався в спеціальних печах: горщики, миски. Великі посудини для зберігання збіжжя розмальовувалися чорною, білою, темно-червоною фарбами. Гончарні вироби мали орнаменти, що склалися з символічних малюнків у вигляді спіралей, трикутників, кіл, фігурок людей та тварин. Вчені вважають, що ці малюнки є піктографією (початком писемності у малюнках).

Цікавими знахідками керамічних виробів трипільців є статуетки з глини: фігурки різних тварин та фігурки жінки. Фігурки жінок, на думку вчених, є зображенням богині плодючості – Великої Матері, що було цілком природним в епоху матріархату. У центрі населених пунктів споруджували родоплемінні культові храми, де відбувалися жертвопринесення, в тому числі й людські.

Трипільці мали широкі зв'язки з Малою Азією, Фессалонією, Трансільванією, Середньою Віслою, Кавказом. Антропологічно вони були схожі на вірменоїдів, мали невисокий зріст, характерну вузьколицість і прямими предками українців не вважаються.

Сьогодні вчені сперечаються, чому занепала ця культура. Причини цьому, певно, криються у надмірному виснаженні землі: щоб прогодувати велику кількість людей, треба було розорювати все нові і нові площі. Але ж земля не безмежна: за лісостеповою смугою землі були менш родючими, окрім того, якщо землю не вдобрювати, вона виснажується, дає малі врожаї. Мабуть, трипільці ще не навчилися використовувати добрива, вивозити на свої поля перегній або попіл. Скрутні умови й викликали поступовий занепад цієї культури.

3. Що ми знаємо про життя скіфів у південних українських степах?

Перші кочові скіфи з'явилися в південних степах нашої країни швидше за все на початку VIII ст. до н.е. Але тоді вони не залишилися на території України, а, переслідуючи кіммерійців, що меш-